

334353 - فرد مسلمان در برابر ویروس کرونا چه مسئولیتی دارد؟

سوال

در این روزها که ویروس کرونا . کووید ۱۹ . شیوع یافته انجام چه کارهایی از سوی یک مسلمان مطلوب است و خداوند عزوجل چگونه این بلا را از ما دور خواهد ساخت؟

پاسخ مفصل

در هنگام نزول بلا و شیوع وبا، راه درمان توبه به سوی الله تعالی و زاری به درگاه او و باز گرداندن حقوق به صاحبانش همراه با استغفار بسیار و تسبیح و درود بر پیامبر . صلی الله علیه وسلم . و درخواست عافیت از الله عزوجل و رعایت اسباب پیش گیری و درمان است، همانند قرنطینه و استفاده از دارو در صورت وجود.

۱. توبه و تضرع:

الله تعالی می فرماید:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾﴾ [انعام: ۴۲ - ۴۳]

(و به یقین ما به سوی امت هایی که پیش از تو بودند [پیامبرانی] فرستادیم و آنان را به تنگی معیشت و بیماری دچار ساختیم تا به زاری و خاکساری درآیند (۴۲) پس چرا هنگامی که عذاب ما به آنان رسید تضرع نکردند ولی [حقیقت این است که] دل هایشان سخت شده و شیطان آن چه را انجام می دادند برایشان آراسته است).

این کثیر . رحمه الله . در تفسیرش (۲۵۶/۳) می گوید:

این قول الله تعالی که ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ﴾ . بآساء یعنی فقر و تنگی معیشت و ﴿وَالضَّرَّاءِ﴾ . یعنی بیماری ها و دردها ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ﴾ . یعنی: الله را به فریاد بخوانند و به درگاه او تضرع کنند و خاشع شوند.

﴿فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا﴾ . یعنی: چرا هنگامی که آنان را مورد ابتلا قرار دادیم به درگاه ما تضرع و اظهار نیاز نکردند ﴿وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ . یعنی: نرم نشد و خاشع نگردید ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ . یعنی: به سبب شرک و گناهان.

و الله تعالی می فرماید:

﴿أَوْ لَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ [توبه: ۱۲۶]

(آیا نمی بینند که آنان در هر سال یک یا دو بار آزموده می شوند باز هم توبه نمی کنند و عبرت نمی گیرند).

و بلا نازل نمی شود مگر به سبب گناه و از بین نمی رود مگر با توبه، چنان که عباس . رضی الله عنه . در دعای طلب باران بیان کرده است.

حافظ ابن حجر . رضی الله عنه . در فتح الباری (۲/ ۴۹۷) می گوید: «زبیر بن بکار در «الأنساب»، دعایی را که عباس در این واقعه گفت و وقت آن را بیان کرده است و با سند خود می گوید که وقتی عمر از عباس درخواست کرد تا برایشان از الله باران بخواهد، ایشان در دعایش گفت: خداوندا بلایی نازل نشده مگر به سبب گناه و از بین نمی رود مگر با توبه».

۲. اما استغفار، از اسباب سلامتی و نیرو و زندگی نیکوست.

الله عزوجل می فرماید:

﴿وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ﴾ [هود: ۳]

(و این که از پروردگارتان آمرزش بخواهید سپس به درگاه او توبه کنید [تا این که] شما را با بهره مندی نیکویی تا زمانی معین بهره مند سازد و به هر شایسته ای نعمتی از فضل خود عطا کند).

و می فرماید:

﴿وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ﴾ [هود: ۵۲]

(و ای قوم من، از پروردگارتان آمرزش بخواهید سپس به درگاه او توبه کنید [تا] از آسمان بر شما بارش فراوان فرستد و نیرویی بر نیروی شما بیفزاید و تبهکارانه روی بر مگردانید).

۳. درباره تسبیح نیز الله متعال ما را با خبر نموده که وی یونس را به واسطه تسبیح از تنگنایش رهانید و اشاره کرده که مؤمنان را نیز همین گونه نجات خواهد داد:

﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (۵۲) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ﴾ [انبیاء: ۸۷، ۸۸]

(و نوالنون را [یاد کن] آن گاه که خشمگین رفت و پنداشت که ما هرگز بر او تنگ نمی‌گیریم تا در [دل] تاریکها ندا در داد که معبودی جز تو نیست، منزهی تو، راستی که من از ستمکاران بودم (۸۷) پس [دعای] او را برآورده ساختیم و او را از اندوه رهانیدیم و مؤمنان را [نیز] چنین نجات می‌دهیم).

و می‌فرماید:

﴿ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (۱۴۲) فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴾ [صافات: ۱۴۲ - ۱۴۳]

(و اگر او از زمره تسبیح کنندگان نبود (۱۴۲) قطعاً تا روزی که برانگیخته می‌شوند در شکم آن [ماهی] می‌ماند).
امام احمد (۱۴۶۲) و ترمذی (۳۵۰۵) از سعد. رضی الله عنه. روایت کرده‌اند که رسول الله. صلی الله علیه وسلم. فرمود: «دعای نوالنون (یونس) در شکم ماهی این بود: ﴿ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾» (معبودی به حق جز تو نیست، پاک و منزهی، من از ستمکاران بودم) که مسلمانی این را در امری به زبان نمی‌آورد مگر آن که الله او را اجابت می‌کند» آلبانی این روایت را صحیح دانسته است.

ابن قیم. رحمه الله. می‌گوید: «ابن مسعود می‌گوید: هیچ پیامبری دچار اندوه نشده مگر آن که به تسبیح پناه برده است» (الجواب الکافی: ۱۴).

۴. اما درود بر پیامبر. صلی الله علیه وسلم. از بزرگترین اسباب زوال غم و اندوه است.

امام احمد (۲۱۲۴۲) و ترمذی (۲۴۵۷). و این لفظ ترمذی است. از ابی بن کعب روایت کرده‌اند که رسول الله. صلی الله علیه وسلم. هنگامی که دو سوم شب می‌گذشت برمی‌خاست و می‌فرمود: «ای مردم، الله را یاد کنید، الله را یاد کنید. آن لرزه [نزدیک] است [که رخ دهد] سپس لرزه‌ای دیگر در پی آن آید، مرگ آمده است با آن چه در خود دارد، مرگ آمده است، با آن چه در خود دارد» ابی گفت: گفتم ای رسول خدا، من بسیار بر شما درود می‌فرستم، پس چقدر از دعایم را برای شما قرار دهم؟ فرمود: «هر چه می‌خواهی» گفتم: یک چهارم. فرمود: «هر چه می‌خواهی، و اگر بیفزایی برایم بهتر است» گفتم: نصف. فرمود: «هر چه می‌خواهی، و اگر بیفزایی برایم بهتر است» فرمود: «آن طور که می‌خواهی، و اگر بیفزایی برایم بهتر است» گفتم: پس همه دعایم را برای تو قرار می‌دهم. فرمود: «پس غم‌ات برطرف می‌شود و گناهت آمرزیده می‌شود».

و لفظ احمد چنین است که ابی بن کعب از پدرش روایت کرده که مردی گفت: ای رسول خدا، نظرت چیست اگر همه دعایم را برای تو قرار دهم؟ فرمود: «در این صورت خداوند غم دنیا و آخرت تو را برطرف می‌سازد».

این حدیث را آلبانی و محققان مسند احمد حسن دانسته‌اند.

شیخ الاسلام ابن تیمیہ چنان کہ ابن قیم در «**جلاء الأفهام**» (۷۹) از وی نقل کرده است درباره تفسیر این حدیث می گوید: «أبی بن کعب دعایی برای خود داشت، پس از پیامبر . صلی الله علیه وسلم . پرسید که آیا یک چهارم آن را برای درود بر ایشان اختصاص دهد؟ پیامبر . صلی الله علیه وسلم . فرمود: «**اگر بیفزایی برایت بهتر است**» تا آن جا که گفت: همه دعایم را برای تو قرار می دهم . یعنی: همه دعایم را بر تو درود خواهم فرستاد . پیامبر . صلی الله علیه وسلم . فرمود: «**در این صورت غمت برطرف شده و گناهت آمرزیده خواهد شد**» زیرا کسی که بر پیامبر . صلی الله علیه وسلم . درود فرستد خداوند بر وی ده درود خواهد فرستاد و کسی که الله بر وی درود فرستد هم و غم او برطرف می شود و گناهش آمرزیده می گردد».

۵. اما درخواست عافیت در هنگام صبح و شام (اذکار صبح و شام) مشروع است و این در هنگام شیوع وبا بیشتر مورد تاکید است.

امام احمد (۴۷۸۵) و ابوداود (۵۰۷۴) و ابن ماجه (۳۸۷۱) از عبدالله بن عمر . رضی الله عنهما . روایت کرده اند که گفت: پیامبر . صلی الله علیه وسلم . هنگام صبح و شام این دعاها را ترک نمی گفت: «**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي**» . یعنی: خداوند من از تو در دنیا و آخرت خواهان عافیتم . خداوند من از تو در دینم و دنیا و خانواده ام و مالم عفو و عافیت خواهانم . خداوند پوشیده های من را پوشیده بدار و ترس های مرا به امنیت بدل کن . خداوند مرا از روبرو و پشت سر و از راست و چپ من و از بالا حفظ کن و به عظمت تو پناه می برم که ناغافل از پایین کشته شوم . منظور فرو رفتن در زمین است .

همچنین احمد (۲۰۴۳۰) و ابوداود (۵۰۹۰) از عبدالرحمن بن ابی بکره روایت کرده اند که به پدرش گفت: ای پدر، من هر صبح می شنوم که این دعا را می گویی: «**اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي، اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي، اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ**» و این را سه بار هر صبح و شام می گویی . او گفت: من شنیدم که رسول الله . صلی الله علیه وسلم . این دعاها را می گفت و دوست دارم که به سنت او اقتدا کنم .

معنی دعا: خداوند مرا در بدنم عافیت عطا کن، خداوند مرا در شنوایی ام عافیت عطا کن، خداوند مرا در بینایی ام عافیت عطا کن، معبودی به حق جز تو نیست .

از دیگر دعا های سودمند در این مقام، ادعیه ای است که در این احادیث آمده است:

ترمذی از ابوهریره . رضی الله عنه . روایت کرده که گفت: رسول الله . صلی الله علیه وسلم . در دعایش می فرمود: «**خداوند مرا با شنوایی و بینایی ام بهره مند گردان و آن ها را تا زنده ام سالم نگه دار و مرا بر کسی که بر من ستم روا داشته یاری ده و انتقام مرا از او بگیر**» .

و احمد (۱۳۰۰۴) و ابوداود (۱۵۵۴) و نسائی (۵۴۹۳) از انس . رضی الله عنه . روایت کرده اند که پیامبر . صلی الله علیه وسلم . [در دعایشان] می فرمود: **«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَرَصِ، وَالْجُنُونِ، وَالْجَذَامِ، وَمِنْ سَيِّئِ الْأَسْقَامِ»** (خداوند از بَرَص (پیسی) و دیوانگی و جذام و بیماری های سخت به تو پناه می آورم).

همچنین امام احمد (۵۲۸) و ابوداود (۵۰۸۸) و ترمذی (۳۳۸۸) و ابن ماجه (۳۸۶۹) از عثمان بن عفان روایت کرده اند که گفت: رسول خدا . صلی الله علیه وسلم . را شنیدم که می فرمود: «هر کس که سه بار بگوید: **«بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ، فِي الْأَرْضِ، وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»**، تا صبح بلای ناگهانی به او نمی رسد و هر کس سه بار هنگام صبح آن را بگوید تا شب دچار بلای ناگهانی نمی شود».

معنای دعا: به نام الله که با نام او چیزی در زمین و آسمان زیان نمی رساند و اوست شنوای دانا.

۶. اما درباره برگرفتن اسباب مانند رعایت قرنطینه و استفاده از درمان، روش پیامبرمان . صلی الله علیه وسلم . دال بر همین است، زیرا ایشان امر به درمان بیماری ها نموده و به پیش گیری اشاره کرده و امر کرده تا بیمار بر سالم وارد نشود و از سفر به سرزمینی که در آن جا طاعون رخ داده نهی نموده است.

رسول الله . صلی الله علیه وسلم . می فرماید: **«از دارو استفاده کنید، زیرا الله عزوجل دردی را نگذاشته مگر آن که برایش دارویی قرار داده، جز یک درد که آن پیری است»** به روایت احمد (۱۷۷۲۶) و اصحاب سنن و ابوداود (۳۸۵۵) و ترمذی (۲۰۳۸) و ابن ماجه (۳۴۳۶) و آلبانی در صحیح ابی داود آن را صحیح دانسته است.

و همچنین رسول خدا . صلی الله علیه وسلم . می فرماید: **«هر که صبح هنگام هفت دانه خرماى عجوه بخورد در آن روز سم یا جادو بر وی اثر نخواهد کرد»** به روایت بخاری (۵۷۶۹) و مسلم (۲۰۵۷).

همین طور بخاری (۵۷۷۱) و مسلم (۲۲۲۱) از ابوهریره . رضی الله عنه . روایت کرده اند که پیامبر . صلی الله علیه وسلم . فرمودند: **«بیمار بر سالم وارد نشود»**.

و می فرماید: **«اگر شنیدید که در سرزمینی طاعون آمده به آن جا وارد نشوید و اگر در سرزمینی که هستید طاعون رخ داده از آن جا خارج نشوید»** به روایت بخاری (۵۷۲۸) و مسلم (۲۲۱۸).

از الله خواهانیم که بلا و وبا را از ما دور سازد.

والله اعلم.